

Emnenr. 3

Fylke: Akershus

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nordre Høland

Emne: Brynet.

Bygdelag:

Oppskr. av: K. G. Fredmo

Gard: Fredmo

(adresse): Løken i Høland

G.nr. 32 Br.nr. 26 og 37

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Svarene er gitt efter eget kjennskap

SVAR

1. Det vanlige navn er bryne.

Hvis brynet brukes til å kvesse eggen på en gjå kalles det vanlig her for „å smøka“. Denne benevnelse går igjen fra den tid da en brukte „smøkastekke“ (ei)

Hvis en bruker brynet til å kvesse øks, kniv o. l. kalles det for å bryne øksa, kniven o. l.

2. Har ikke de siste 20 år set andre bryner vart brukt her enn av künststein. Natürlig brynestein finnes ikke her i bygda. — Har fått opplyst at det for i tidene var i bruk her bryner som ble kalt for „Korsora bryner“ (eller noe lignende) og at disse vistnok skulde være fra traktene ved Felbu

3. Bliir alltid slift på en rind slipestein først, og efterpå kvesset med bryne. Unntatt bare hvis redskapet er ubetydelig sløvt — da kvesses bare med bryne.

4. Har ikke hørt om denne fremgangsmaate her.

5. Denne (ei) var nok brukt her
inntil for omkr. 50 år siden. Bruken
kaltis vistnok "å renne".

Slipesteinen brukte en (og brukte
frundeles) å ha stående hjemme
på gården.

6. De som vilde ha skarpe lå
brukte å slipe næsten hver gang
de var hjemme til måltid.

En brukte slipestein.

7. Inntil for omkr. 70 år siden
— for den tid ble all slåing og skjaring
her i bygden gjort med lå — var
vistnok alminnelig først å slipe
på slipestein, derefter av enkelte
også på renne, og tilslutt
fingruss med "smakastikka".

"Smakastikka" ble i alminnelighet
gjort av or- eller gran-ved og en
vilde ha veden "lurvet" for å få
"smakasand" til å feste sig bedre
på den. — "Smakasand" ble
fortrinsvis hentet fra "Nissemyra"
(bokmål: Nissesmyen) — en liten grotte
eller bergbylle ved "Langtjern"
— et avsides liggende sted i
skogstrøkningen mellom Holand
og Petskog herred.

På lå-orvet var innslått 2 hakker
der tjente til å holde "Smakastikka"
fast på orvet. Den fulgte således
alltid med låen. Den var ca 35 cm.
lang, ca 4 cm bred og knapt 1 cm tykk.

8. Ljåen tas fra orvet, når den skal slipes (å la den sitte på orvet ved sliping betraktes som hastverkes arbeid) — eggen sender en fra sig — mot slipesteinens andrevningsretning.
9. Stüttow er utkjent her. Orvet holdes omtr. loddrett ved venstre side, venstre hånd holder ljåen i ro og „smakinga“ utføres med höire hånd.
10. Her vites ikke å være brukt noe å bare brynet i — det har vært alminnelig å ha i bukse lommen. Den gang „Smakastekka“ var i bruk — inntil for 55-60 år siden — var det vistnok alminnelig å ha med sig (og sette på åkeren) en liten teholk med vann og „smakasand“ i. I denne fuktet en så „stekka“.
- 11 og 12. Eitt svar ovenfor.
13. Har vært alminnelig å fukte brynet (både av kunststein og naturstein) til krossing av redskaper — inntatt til krossing av ljå. Til dette bruk har det ikke vært alminnelig å fukte brynet.
14. Har vistnok vært kalt for „brynesverte“.
15. Har for vært trodd på som middel mot ringorm — ble vistnok blaumet med spytt.
- 16-20. Er utkjent her.

(I løpet av de siste 40-50 år er bruken av ljå stadig avtatt — er nu lite brukt. Er avløst av maskiner.)